

Portes giratòries dels catalans vinculats amb el franquisme

Portes giratòries del franquisme català. Els Samaranch, els Lara, els Vilarasau, els Cortina, els Carceller o els Gay de Montellà són exemples de famílies enriquides durant el règim dictatorial, que van arribar a tenir càrrecs polítics i, en alguns casos, bones connexions amb el general Franco. Arribada la democràcia, tots ells van continuar amb èxit els seus negocis. CRÍTIC repassa aquí la trajectòria política i empresarial de 10 cognoms catalans vinculats, directament o indirectament, amb el règim. El text és un fragment del llibre 'El franquisme que no marxa', escrit pel periodista Lluç Salellas, editat per Edicions Saldonar i pel Grup Barnils.

Text: Lluç Salellas / Il·lustració: Jordi Borràs

L'empresari Fèlix Millet és l'autor de la coneguda frase que explica que a Catalunya han manat sempre les mateixes 400 famílies, i que s'han repartit "el pastís" empresarial i financer del país. És una idea que ha estat molt recurrent en els debats polítics dels últims anys després que es destapés el frau del mateix Fèlix Millet i de Jordi Montull al capdavant del Palau de la Música. Es tracta de la realitat econòmica i de classe (alta) explicada de forma ben simbòlica per un dels protagonistes de la història. Com els Millet, la majoria de les grans **famílies empresarials catalanes d'avui dia són hereves de les grans fortunes que van sortir beneficiades de la victòria de l'Alzamiento Nacional l'any 1939**. De fet, aquell any va ser l'últim en què Catalunya i, en conseqüència, l'Estat espanyol van viure un episodi de ruptura. La victòria de Franco representa l'última taula rasa a partir de la qual s'edifiquen les estructures d'Estat i de poder que han continuat vives i fonamentades fins avui.

I és precisament per això que, talment com en els anys quaranta, els cognoms que avui continuen exercint el poder econòmic i també polític a Catalunya són els **Millet, els Cortina, els Carceller, els Mateu o els Trias**, mentre que al conjunt espanyol són els **De Oriol, López de Letona, De la Mora y Mon, Suárez o De Borbón**, per posar-ne alguns exemples. Les mateixes famílies propietàries de les terres i dels recursos que exerceixen d'enllaç amb els sectors productius estratègics o proveeixen de persones les dues principals forces polítiques i, en especial, el Partit Popular. Un model que ha fet que, segons Oxfam-Intermón, actualment les 20 persones més riques tinguin la mateixa fortuna que els 9 milions de persones més pobres. Ni Catalunya ni els Països Catalans són un oasi en aquest sentit.

Els Cortina

Un dels àmbits dins el sector de l'alimentació que més beneficis produeixen, el de la cervesa, així ho constata. **L'empresa San Miguel**, avui dia part del conglomerat Mahou, és un gran exemple

d'aquest petit món que són les grans empreses i la seva relació amb els hereus del franquisme. San Miguel va ser fundada per **Pedro Cortina Mauri (la Pobla de Segur, 1908 - Madrid, 1993), empresari i diplomàtic del franquisme** que va arribar a ser ministre d'Afers Exteriors amb els últims governs de Carlos Arias Navarro. Ambaixador espanyol a París durant el Maig del 1968, aquest empresari, casat amb la filla del primer alcalde franquista de Madrid i cunyat del primer oficial mort de la División Azul al front rus, va ser vicepresident de la marca cervesera fins a la seva mort. Els seus dos fills també han tingut un conegut recorregut en el món empresarial espanyol. D'una banda, **Alfonso Cortina va ser president de Repsol-YPF** entre el 1996 i el 2004, posteriorment de la immobiliària de La Caixa, Colonial, i finalment va obtenir un càrrec directiu a l'empresa de capital de risc Texas Capital Group a Espanya. De l'altra, **Alberto Cortina es va casar amb Alicia Koplowitz, empresària i propietària de la fortuna heretada de l'empresa Fomento de Construcciones y Contratas (FCC)**. Koplowitz és considerada una de les 20 fortunes espanyoles més importants i, a més d'FCC, enriquida gràcies al règim, disposa d'accions en grups empresarials diversos com Inditex, Prisa o Ferrovial a través de la seva SICAV.

Els Carceller (Damm)

La història de **Damm** no és substancialment diferent de la de San Miguel pel que fa a les connexions amb el franquisme. El seu fundador, **Demetrio Carceller Segura (Las Parras de Castellote, Terol, 1894 - Madrid, 1968), enginyer format a Terrassa**, fundador de Campsa, va acabar sent ministre de Comerç de Franco entre el 1940 i el 1945. Fundador de la Falange amb Primo de Rivera, Carceller va col·laborar amb l'Alemanya de Hitler i la Itàlia de Mussolini des d'un Govern que va abandonar per fer fortuna en el sector privat gràcies a les publicacions del 'Butlletí Oficial de l'Estat'. A més de la marca de cervesa, Demetrio Carceller va formar part de consells d'administració com ara els del Banco Comercial Transatlántico, el Banc Industrial de Catalunya, Fomento de Aragón i Cepsa, i representa, segons diversos historiadors, l'exemple paradigmàtic de l'oligarquia que va créixer dins el règim. La seva fortuna, liderada per la marca Damm, continua en mans dels seus descendents homònims. **El propietari majoritari actual de la cervesera és el seu nét, Demetrio Carceller Arce**, que ha aconseguit incrementar la fortuna participant de la petrolera canària Disa, i sent conseller de Sacyr, CHL, Pescanova, Ebro Puleva, Gas Natural o Repsol. Carceller Arce ha millorat les prestacions empresarials del seu avi, encara que durant el 2014 va sortir a la llum la imputació que el jutge Pablo Ruz, de l'Audiència Nacional, li va fer per blanqueig de capitals i delictes contra la hisenda pública.

Els Suqué-Mateu (Grup Peralada)

Si el món de la cervesa fa olor de ranci per les seves vinculacions amb la dictadura, una part del sector vinícola no és menys. Si més no, a Catalunya, on un dels conglomerats més coneguts, el **Grup Peralada, és propietat dels Suqué-Mateu**. Aquesta família és formada per Carme Mateu, propietària de les vinyes i del castell que dona nom a l'empresa, i Artur Suqué, fundador d'Inverama-Casinos de Catalunya, i els seus tres fills. El projecte empresarial, gastronòmic i cultural al voltant d'aquesta localitat empordanesa va ser creat per **Miquel Mateu i Pla (Barcelona, 1898-1972), pare de Carme Mateu i alcalde de Barcelona des de l'entrada dels feixistes fins al 1945**. Mateu i Pla va ser 24 anys procurador de les Corts franquistes com a conseller nacional de la Falange i 5 més com a membre vitalici, a més d'ambaixador a París durant 2 anys. Falangista com pocs, Mateu i Pla era considerat un dels amics més íntims del Caudillo, que sovint anava a visitar-lo a la casa d'estiueig de la platja de Garbet a Llançà. Fill d'un industrial, cofundador de la Hispano-Suiza, aquest empresari va tenir càrrecs i responsabilitats en moltes empreses, com ara el Banco Urquijo Catalán o Barcelonesa de Publicaciones (editora del 'Diario de Barcelona'), i va presidir la Caixa de Pensions, Foment del Treball Nacional i l'agència de notícies Efe. L'escriptor empordanès Josep Pla, gens sospitós de ser un aliat dels bolxevics, el definia com "un personatge sinistre, un burgès dominat per la por, per una ànsia econòmica sense límits, l'autèntic representant del franquisme a Catalunya". Ho repeteixo: l'autèntic representant del franquisme a Catalunya. Paraula de Pla.

Els Trias Sagnier

En l'alta burgesia catalana que formava part de l'oligarquia franquista i que s'ha mantingut viva durant el pas dels anys no hi ha, com és lògic, només empresaris vinculats amb l'alimentació. La família Trias Sagnier, per exemple, és un cas ben diferent. **El pare, Carlos Trias Bertran (Barcelona, 1914 - Madrid, 1969), fill de l'alta burgesia barcelonina, va ser un dels fundadors de la Falange** a la província i va fugir a Burgos tan bon punt va esclatar la guerra. Tinent d'alcalde de la Barcelona franquista i primer secretari del Movimiento a la província de Girona, Carlos Trias és un dels noms vinculats amb la sentència de mort del fundador d'Unió Democràtica de Catalunya, Manuel Carrasco i Formiguera. Els fills d'aquest barceloní, al qual la mort sobtada va impedir arribar a ser ministre, també s'han mantingut en l'elit intel·lectual i política catalana. Així, **Jorge Trias, per exemple, és advocat i col·laborador de la Fundación para los Análisis y los Estudios Sociales (FAES), i va ser diputat popular entre l'any 1996 i el 2000**. Columnista històric d' 'Abc', escriu actualment al diari 'El País'. Jorge Trias ha estat relacionat amb el 'cas Bárcenas', ja que va ser una de les primeres veus a denunciar l'entramat delictiu al carrer Génova de Madrid. El seu germà, **Eugenio Trias, va ser un dels filòsofs espanyols més importants del segle xx, així com un dels promotors del manifest del Foro Babel**, que reclamava més presència del castellà en els espais públics de Catalunya. Vinculat intel·lectualment amb Ciutadans, Eugenio Trias va morir a causa d'un càncer l'any 2013. Un tercer germà, Carlos Trias, també va fer carrera dins les esferes culturals com a escriptor i assagista.

Els Gay de Montellà

Alguns importants empresaris catalans actuals també continuen llinatges com els dels Trias. **El president de la patronal catalana, Joaquim Gay de Montellà, per exemple, és fill de Rafael Gay de Montellà, advocat i falangista de la Barcelona del règim**. Gay de Montellà pare (Vic, Osona, 1882 - Barcelona, 1969) va arribar a escriure un llibre l'any 1940 titulat 'Autarquía'.

Els Lara Bosch

Una dictadura que amb la seva arribada havia apoderat els més fidels a la insurrecció com ara José Manuel Lara, editor i pare de José Manuel Lara Bosch, traspasat recentment. En el transcurs de la seva vida, Lara Bosch va consolidar un dels grups editorials espanyols més potents, Planeta, amb inversions en el món dels mitjans de comunicació, com, per exemple, a 'La Razón' o a Atresmedia (La Sexta i Antena 3). La seva influència en el món de la comunicació i el finançament de les opcions més contràries al catalanisme van ser unes constants durant la seva trajectòria. **José Manuel Lara pare va participar en la Guerra Civil en el bàndol franquista** com a capità de la Legió i va romandre sempre fidel a Franco. El 1949, només 10 anys després del final de la guerra, va fundar l'editorial Planeta a Barcelona.

Els Bau

Aquest corrent hereditari, el trobem també entre una de les famílies franquistes més destacades de les Terres de l'Ebre, els Bau. **Joaquim Bau (Tortosa, 1897 - Madrid, 1973), comerciant benestant, carlí i alcalde de Tortosa durant l'època de Primo de Rivera**, va tenir un paper polític clau en aquesta zona del país durant el franquisme, quan la seva audàcia amb el Banc de Tortosa li va permetre acumular una gran fortuna. Procurador de les Corts franquistes, va presidir el Consell del Regne des del 1965 fins a la seva mort, quan el monarca li va atorgar el títol pòstum de comte de Bau i el municipi de Tortosa va posar el seu nom a un institut. Un dels fills, Fernando Bau, també va ser diputat a les Corts franquistes i un dels fundadors d'Aliança Popular (AP) a les Terres de l'Ebre. La història es repeteix. O, si més no, coincideix. Perquè, de famílies com els Bau o **els Veray, en el cas del Gironès**, en trobem a la majoria de comarques rurals catalanes.

Els Samaranch

Juan Antonio Samaranch / T.S-RICK SFORZA

Si una persona simbolitza l'enllaç entre l'elit franquista i el món de l'esport durant els anys posteriors a la mort de Francisco Franco, és el català **Juan Antonio Samaranch Torelló (Barcelona, 1920-2010)**. Samaranch, que havia estat procurador a les Corts (1964-1977), delegat nacional d'Esports, regidor a l'Ajuntament de Barcelona i president de la Diputació de Barcelona (1973-1977), va arribar al zenit de la seva carrera l'any 1980 amb la designació com a president del Comitè Olímpic Internacional (COI), organisme encarregat de promoure l'olimpisme. Aquest càrrec li va permetre ser la persona que va anunciar que Barcelona acolliria els Jocs Olímpics de 1992 i li va facilitar la possibilitat d'establir negocis i connexions amb les elits polítiques i econòmiques de la gran majoria d'estats del món.

Així mateix, però, durant el seu mandat al capdavant del COI (va deixar el càrrec l'any 2001) hi va

haver alguns dels casos més sonats pel que fa a acusacions de corrupció dins d'aquesta institució. D'una banda, l'any 1991 es va produir la dimissió de l'advocat i mà dreta de Samaranch, Robert Helmick, per haver-se beneficiat del seu càrrec i haver cobrat de forma irregular més de 300.000 dòlars. D'una altra banda, va tenir lloc la compra silenciada de vots per part de la candidatura de Salt Lake City per acollir els Jocs Olímpics d'Hivern del 2002. Una acció que va resultar exitosa, ja que aquesta ciutat dels Estats Units, amb una abundant població mormona, va acabar celebrant aquells Jocs, encara que per fer-ho es va endur 13 membres del COI expulsats per aquest afer.

De fet, no van ser pocs els que durant aquells anys van acusar l'expressident de la Diputació de Barcelona d'haver enfortit una estructura basada en el clientelisme i corrupta dins un dels organismes internacionals amb més poder del planeta. L'endemà de la seva mort, per exemple, el periodista anglès Matthew Syed escrivia un article contundent al diari britànic 'The Times', on afirmava que, amb la seva presidència, Samaranch "havia mort els ideals de l'olimpisme" i havia permès que la corrupció es generalitzés dins la institució, ja que no s'hi demanaven ni factures ni s'hi auditaven els comptes, tot i que no paraven d'entrar-hi diners. Una manera de fer que van heretar els seus successors, tal com va sortir a la llum pública l'any 2009 quan exalts càrrecs xinesos van confirmar que Jacques Rogge, successor de Samaranch, havia pactat en secret la ciutat que acolliria els Jocs Olímpics del 2008 (Pequín).

Però Juan Antonio Samaranch no es va dedicar únicament a presidir el COI durant la seva etapa postfranquista, perquè **va combinar la presidència amb una ascensió categòrica en el món empresarial i financer**. L'any 1984 va ser nomenat conseller delegat de la **Caixa de Pensions**, i el 1987, president de l'entitat, posició que va ocupar fins al 1999. Samaranch, que, quan era president de la Diputació, havia afirmat que "el mandat de Franco representarà, al meu parer, un dels més brillants períodes de la història d'Espanya. Sense cap mena de dubte", va presidir també la immobiliària **Colonial**, propietat de la mateixa Caixa i des d'on l'entitat va promoure l'especulació immobiliària i la posterior bombolla del sector. Durant el seu període al capdavant de l'empresa, Samaranch i el seu equip van situar-la entre les caixes d'estalvis més importants d'Europa. Una vegada jubilat, l'expressident del COI va ser designat també president d'honor de La Caixa, càrrec que compaginava amb molts d'altres, com ara el de **president d'honor del Reial Automòbil Club de Catalunya, soci número 1 del Círculo Ecuéstre, principal espai de trobada de l'elit conservadora de Barcelona, o soci de mèrit del Reial Club Deportivo Espanyol**. El rei Joan Carles I el va nomenar el 1991 marquès de Samaranch.

Els Vilarasau

Tot aquest recorregut d'èxit en l'àmbit financer, el va fer de la mà d'un altre català estretament vinculat amb l'Administració franquista i que avui dia ostenta la presidència d'honor de La Caixa. Es tracta del barceloní **Josep Vilarasau i Salat (1931), que l'any 1976 ja va ser designat director general de La Caixa de Pensions**, que va acabar presidint durant quatre anys després de la renúncia de Samaranch. Vilarasau, però, no va començar la seva carrera professional a La Caixa, sinó que la seva arribada a l'entitat financera va estar precedida per la seva **experiència dins l'estructura franquista com a director general adjunt de Telefónica (1966-1969), director general del Tresor i de Pressupostos (1969-1975) i, finalment, director general de Política Financera (1972-1975)**. Com a director general de La Caixa, càrrec que va compatibilitzar alguns anys amb la presidència de la concessionària d'autopistes **Acesa** (1989-1998), Vilarasau és considerat el cervell de la fusió amb la Caixa de Barcelona, així com del ràpid creixement de l'empresa.

Aquest fill de la burgesia barcelonina va ser, per a molts, una de les poques persones que podien

exercir un contrapoder real a Jordi Pujol i Soley quan era president de la Generalitat de Catalunya. Així mateix, Vilarasau va ser la persona que va proposar a Samaranch ocupar la presidència de l'entitat l'any 1987, fruit de la bona relació que hi tenia a través del seu cosí **Carlos Ferrer Salat, fundador i president durant set anys de la Confederació Espanyola d'Organitzacions Empresariales (CEOE) i president del Comitè Olímpic Espanyol**. Vilarasau buscava en Samaranch una persona de crèdit internacional que no s'interposés en el seu dia a dia i que li permetés fer i desfer tant com volgués. Samaranch era la persona ideal per a aquest propòsit, ja que passava temporades llargues fora del país, al mateix temps que buscava posicions que li atorguessin un prestigi. Relacions simbiòtiques sortides del forn de la burgesia.

Els Udina Martorell

Durant el primer postfranquisme també formava part del consell d'administració de La Caixa un altre conegut franquista català, **Santiago Udina i Martorell (Barcelona, 1911-2006)**. Udina havia destacat en el règim pel fet de ser **president d'Acció Catòlica i regidor i tinent d'alcalde de Barcelona entre el 1951 i el 1956**, i pel fet d'ocupar diversos càrrecs a l'Administració, tant a la comissaria del Plan de Desarrollo com al Ministeri d'Obres Públiques, o presidint el Banco de Crédito Local. Aquest barceloní, procurador de les Corts franquistes, pare d'11 fills, proper a Aliança Popular, crític amb la legalització del Partit Comunista i el retorn de Tarradellas, va ser també delegat del Consorci de la Zona Franca amb l'arribada de la democràcia liberal espanyola. Un nòmada del poder. Udina va coincidir al consorci amb Antonio de la Rosa, pare de Javier de la Rosa i conegut espoliador de l'ens de la Zona Franca per un valor de 1.230 milions de pessetes (aproximadament 7 milions d'euros).

Lluc Salellas i Vilar

El franquisme que no marxa

Els noms i els cognoms dels responsables de la dictadura que han mantingut els privilegis amb la democràcia

EDICIONS SALDONAR

PERIODISTES

El franquisme que no marxa

Fragments del llibre 'El franquisme que no marxa', editat per Edicions Saldonar en el marc de la col·lecció coelaborada amb el Grup de Periodistes Ramon Barnils.